

Universitas Tarraconensis, X (Tarragona, 1991).

Les “Ordinacions de Jurats” de l’any 1316. Notícia històrica.

Joan PAPELL i TARDIU

A l’Arxiu Històric Comarcal de Valls, a la Secció de Pergamins, catalogat amb el núm. 44, s’hi conserva un exemplar del segle XIV, que conté la disposició, confirmació i conformació donada per la Cúria Arquebisbal de Tarragona de les ordinacions aprovades pel Consell General de Valls, que havíem d’ésser rigorosament observades i seguides pel jurats vallencs, per tal de tenir cura del bon govern de la vila, ja que eren els administradors de la gestió pública municipal.

En Fidel de Moragas i Rodés dóna notícia i coneixement d’aquest document en un instrument de descripció¹. Tanmateix, aquest autor no va fer cap referència al seu contingut jurídic i normatiu en una conferència, donada a la Biblioteca Popular, tot i, que tractava de la governació del Comú de Valls. Més tard aquesta conferència va ésser editada gràcies al finançament de l’Associació Catalanista de Valls².

D’altra banda, tampoc no hem sabut trobar cap referència a aquest document a l’edició de l’historiador F. Carreras i Candi de les *Ordinacions de Valls* publicada per la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona³. De la mateixa manera, malgrat haver-lo catalogat i inventariat, jo mateix l’ometo per oblit, tot i que per la seva data és comprès al període d’estudi de les ordinacions vallenques, en la meva comunicació presentada a les “Jornades sobre Ordinacions baronals i municipals (s. XIII-XIX)”, que es van celebrar a la nostra

1. MORAGAS I RODES, F. (de), *Catàlec dels llibres, pergamins i documents de l’Arxiu Municipal de la ciutat de Valls*. Valls, 1916.

2. MORAGAS I RODES, F. (de), *L’antigua universitat de Valls*. Valls, 1914.

3. CARRERAS CANDI, F. *Ordinacions de Valls (1299-1325)*. En *Ordinacions urbanes de bon govern a Catalunya*. Butlletí de la R.A.B.L.I. de Barcelona, núm. 87 (1925) pp. 285-295 i núm. 89 (1926) pp. 368-372.

població al mes de novembre de 1986⁴.

Documentologia

El pergamí objecte del nostre estudi fa 340 x 355 mm. i, malgrat el temps que ha transcorregut des de la seva redacció, presenta un grau òptim de conservació, si passem per alt uns petits punts d'humitat que han sorgit als plec en ser doblegat com a carta. En canvi, el segell de cera propi de la cúria arquebisbal, que donava fe de l'autenticitat del contingut i de l'autoritat jurisdiccional que el manà redactar, s'ha perdut; si més no, resten els quatre forats romboidals per on passaven les vetes de color groguenc, tal com podem observar en altres instruments que tenim a l'Arxiu que provenen de la mateixa Cort o Cúria.

Quant al tipus de lletra, hem de dir que és una cursiva gòtica d'execució molt acurada, la qual presenta una uniformitat molt molt lloable en tota la seva realització.

Abans de rebre l'actual catalogació i ordenació definitiva, aquest instrument n'havia sofert dues més. La primera feta per mà andònima l'any 1.558, de la qual tenim constància, no tan sols a l'anvers del document, sino que també resta anotada al cèlebre *Llibre de Redreç*, amb el núm. 2 de la Sèrie "De Jurats", conservat a l'Arxiu. La segona es deu a Don Fidel de Moragas i és enregistrada al catàleg que hem citat (*vegeu nota 1*) amb el núm. 123 de la Sèrie "Manaments" (pàg. 96).

Contingut jurídic

El document conté la normativa jurídica per la qual s'ha de regir la juraderia vallenca i controlar els actes dels administradors del Comú de la Vila. Observem que es va fer al mes d'octubre -sense especificar-ne el dia- de l'any 1316. Tal com podem veure, va ser molt de temps després que els càrrecs de jurats fossin establerts com a oficials de la universitat de Valls⁵.

El contingut institucional, un cop aprovat pel Consell General de la Vila, va ésser presentat al senyor jurisdiccional de la població per tal que donés la seva conformitat. En aquest cas era l'Arquebisbe de Tarragona, el qual, a més

4. PAPELLI TARDIU, J., "Les ordinacions municipals vallenques dels segles XIII-XIV". en *Actes de les "Jornades sobre Ordinacions baronals i municipals a Catalunya (s. XIII-XIX)"*. Valls (1986). (En premsa).

5. No sabem quan s'organitzà el règim municipal a la vila de Valls, però els càrrecs de jurats apareixen per primera vegada en l'acte de concessió o arrendament emfitèutic de la ferreria de Valls per part de l'arquebisbe l'any 1294. Cf. *Acta establiment de la ferreria*. Pergamí del 28 de febrer de 1294. A.H.C.V. Sec. Perg., núm. 15. També vegeu, MORAGAS I RODES, F., *L'antiga (...)*, ob. cit., pàg. 11, i del mateix autor, *Catàleg (...)*, ob. cit. núm. 258, Sèrie "Compres", pàg. 143.

d'ostentar eclesiàstic com a prelat, era el baró i senyor eminent del Camp de Tarragona, i, per tant, de Valls, pel fet que aquesta població estava situada dins els límits de la baronia. Això es va fer amb data del 16 d'octubre mateix -segons el document- i, per tant, pensem que pocs dies després de l'aprovació del Consell General. Ara bé, l'Arquebisbe no donà la conformitat o *placet*, car aquest, Guillem de Rocabertí, havia mort a finals del mes de febrer -es reflecteix al document on posa *sede vacante*-; sinó el Paborde de la Seu, Joffre de Cruïlles. El successor del prelat finat va tardar gairebé un any a prendre possessió del seu càrrec, pel fet que encara durava l'entredit de don Joan d'Aragó, fill de Jaume II, el qual havia estat votat pel Capítol catedralici, però, tanmateix, no acceptat pel Papa Joan XXII⁶.

Les ordinacions van ser presentades al Paborde pel síndic de Valls, Guillem Tarragó, a tal efecte legalment nomenat per procura davant notari, a instància dels dos jurats vallencs Pere Gazol i Mateu Marçal.

Jurídicament, les ordinacions limiten les atribucions dels jurats o administradors elegits pels mateixos convilatans, possiblement perquè aquells s'havien atribuït funcions, ja sigui per deformació professional o per alguna altra causa, o extralimitat en l'ús de les seves facultats i prerrogatives en el transcurs del temps. Podem agrupar aquestes disposicions en tres apartats:

A) Limitació del temps de la funció o càrrec i del salari a percebre:

“(…) establiren e ordonaren que si els jurats de la vila de Vals, qui són e per temps seran, estan en l'ofici de juradia més d'un any, que d'alò que més hi estaran, no agen ne puxen demanar res, sinó tan solament lo salari, qui és ordonat als jurats per un an”.

B) Obligació de cobrar els impostos als convilatans dins l'exercici de l'any de llur govern i llur restitució pecuniària amb els seus béns particulars, cas de no fer-ho:

“(…) establiren i ordonaren (...) que, si per aventura los jurats, qui són e per temps seran en la vila (...), posen alguna tayla, questa o meales o altra ajuda, dins lur temps (...) agen a ffer culir o levar dins lur temps que seran jurats. E si (...) per colpa o negligència sua (...) no serà levada ne colita que, ço que n minve en romangue a levar,

6. BLANCH, J., *Arxiopiscopologi de la Santa Església Metropolitana i Primada de Tarragona*, 1985, Vol. II, pàg. 9.

agen a complir e a tornar dels béns llurs propis, e
que d'açò puxen ésser forsats per la Cort a
instància dels jurats qui.s seguiran (...)”.

C) Creació d'una comissió de control i d'inspecció, i, per tant, obligació de rendir comptes al final del temps de llur govern per part dels jurats; és a dir, obligació de “purgar taula”.

“(…) establiren e ordonarem (...) los jurats
(...) agen a dir e a revelar a .XV. prohòmens de la
vila (...) qui seran elets com los jurats
s'elegeran, dels quals n'i age .V. de la mà maior e
.V. de la mà migana e .V. de la mà menor (...) que
els jurats sien tenguts de comptar e de retre compte
en poder dels .XV. prohòmens desús dits”.

Annex

1316, octubre 27. Tarragona.

Ordinacions dels jurats de Valls fetes pel Consell General de la vila i presentades al Paborde de Tarragona, Joffre de Cruïlles per a la seva aprovació.

A.- Original. A.H.C.V. Secció de Pergamins, nº 44.
a.- MORAGAS I RODES, F. (de), *Catàlec dels llibres
pergamins i documents antics de l'Arxiu
Municipal de la ciutat de Valls. Sèrie
“Manaments”, núm. 123, pàg. 96. E. Castells,
impresor, Valls 1916.*

Noverint universi quod anno Domini milesimo .CCC^o. sexto decimo, die mercurii que fuit sexto kalendas novembris, coram nobis Gaufrido de Grudiliis, preposito Terracone, gerente vices Archiepiscopi, sede vacante, Guillelmus Tarrago de Vallibus, syndicus universitatis dicti loci de Vallibus, ut de eodem syndicatu nobis plenaire fecit fidem, obtulit et presentavit quasdam ordinationes factas et ordinatas in villa de Vallibus, convocato consilio, prout moris est in villa predicta, ut asseruit, quas ordinationes, Petrus Gazol et Matheus Marsal, iurati de Vallibus, cum consilio et voluntate et assensu consiliariorum et quodam plurium aliorum eiusdem loci, qui in dicto consilio interfuerunt, ordinaverunt et

stabiliverunt, ad utilitatem et comodum dicti loci, et totius universitatis eiusdem loci de Vallibus eaque inferius continentur:

“Anno Domini .M^o.CCC^o.XV°., el mes de vuytubre, en Per Gaçol e en Matheu Marçal, jurats de Vals, en Consel General personalment establits, de assentiment e de volentat dels conselers e dels altres qui eren el Conseyll, establiren e ordonaren que, si els jurats de la vila de Vals, qui són e per temps seran, estan en lo offici de juradia més d'un any, que d'alò que més hi estaran no agen ne puxen demanar res, sinó tan solament lo salari, qui és ordonat als jurats per un an. Item establiren e ordonaren los dits jurats que, si per aventura los jurats, qui són e per temps seran en la vila de Vals, posen alguna tayla, questa o meales o altra ajuda, dins lur temps, que aquela questa, tayla o meales o ajuda, agen a ffer culir e a levar dins lur temps que els seran jurats. E si per aventura per colpa o negligència sua la dita tayla, questa o meales o ajuda, dins lur temps no serà levada ne colita que, ço que.n minve en romangue a levar, agen a complir e a tornar dels béns lur propis, e que d'açò puxen ésser forsats per la Cort, a instància dels jurats qui.s seguiran, qui per vertut del sagrament que faran o agen a demanar e a requerir sens tota frau. Encare establiren e ordonarem que si per aventura los jurats dins lur temps han a fer servi y o donar amagadament que agen a dir e a revelar a .XV. prohòmens de la vila de Vals, qui seran elets com los jurats s'elegeran, dels quals n'i age .V. de la mà maior, e .V. de la mà migana e .V. de la mà menor. Encare establiren e ordonaren que esl jurats sien tenguts de comptar e de retre compte en poder dels .XV. prohòmens desús dits”.

Unde no Gaufridus, prepositus predictus, videntes et considerantes predictas constitutiones sive stablimenta fore bene facta ad utilitatem ville et universitatis dicti loci de Vallibus, confirmamus, ractificamus et approbamus stablimenta sive ordinationes aut con-titutiones predictas, mandantes per presentes omnibus et singulis probis hominibus dicti loci de Vallibus et termini eiusdem quod dictum stabilimentum, ordinationes seu constitutiones predictas observent et faciant observari sicut superius est scriptum.

Quod fuit actum di et anno supra scriptis, in cuius rei testimonium presentibus sigillum nostrum duximus apponendum.

